

CIRKUS en bevaringsværdig dansk kulturarv

I november afleverede Cirkus Arena et brev og en jubilæumsbog til samtlige folketingsmedlemmer. Ved foretrædet vil Benny Berdino fra Cirkus Arena gerne uddybe brevets indhold om, at danske cirkus står overfor nogle udfordringer, samt hvorfor cirkus er en del af den danske såvel som den europæiske kulturarv.

Selvom en DR-dokumentar for nyligt brystede sig af at kunne afsløre, at cirkus er en forretning som de seneste 10 år har haft svært ved at løbe rundt, og at vi i *Cirkus Arena* nogle gange har måttet kaste håndklædet i ringen for siden at kunne starte på en frisk, så har dette aldrig været en hemmelighed. For virkeligheden er, at cirkus er en svær forretning at tjene penge på, og et kulturtilbud der overlever fra år til år.

Af de tre store cirkus der har været i Danmark, er to af dem, *Cirkus Benneweis* og *Cirkus Dannebrog*, de seneste år lukket pga. økonomiske problemer grundet driftsudfordringer. Driftsudfordringer som vi andre omrejsende cirkus også oplever alt efter hvor stort et setup, vi turnerer rundt med.

Hvis man vil sikre en bevarelse af den omrejsende cirkuskultur i Danmark, er det derfor vores håb, at der bliver gjort noget fra politisk side.

Cirkus har eksisteret som kulturform i over 250 år, og siden Price-familien optrådte på Dyrehavsbakken for første gang i 1795, har cirkuskunsten været at finde i Danmark. Billedkunstneren Per Arnoldi har i vores jubilæumsprogram karakteriseret cirkus som en stærk folkelig kunstoplevelse. Folkelig i ordets bedste forstand fordi cirkus bevæger sig rundt til alle dele af Danmark, og fordi det møder folk i øjenhøjde på tværs af generationer. *Alle* kan være med og samles om det, som er cirkus' grundessens: artistkunsten. En kunstart som skaber et særligt frirum, hvor man kan blive imponeret og tage ved lære af artistriet som en ren kropslig og færdighedsbåren udtryksform, der viser hvad der er fysisk muligt for os mennesker. I flg. Kulturministeriets egne undersøgelser af "Danskernes kulturvaner" i 2012, fremgår det ydermere, at cirkus er den kulturinstitution der når længst ud i yderområderne af Danmark, hvor der ofte ikke er andre kulturtilbud end cirkus. Derudover fremgår det, at cirkus er den scenekunst, der har flest nydanskere blandt sit publikum.

I de sidste 65 år har Cirkus Arena været at finde på de danske landeveje. 160 forestillinger i ca. 100 byer bliver det til i løbet af en sæson, som hvert år siden 1984 er blevet afsluttet med gæstespil i fem byer i Grønland. Passionen for at bevare, talentudvikle og udbrede den danske cirkustradition er drivkraften og det som holder hjulene i gang, og ved flere internationale cirkusfestivaler, har Cirkus Arena inden for de seneste 10 år taget flere førstepriser med hjem til Danmark.

I Danmark har den klassiske cirkuskultur aldrig modtaget en krone i driftstilskud, og at cirkus kan eksistere skyldes ene og alene, at publikum køber billet. I Cirkus Arena har vi haft mange gode år, men særligt de seneste 10 år har som nævnt været økonomisk svære for branchen.

Finanskrisen medførte et fald i billetindtægterne, for pludselig havde publikum færre midler, og så kunne en cirkusbillet blive sparet væk. De sidste 10 år har derfor været en kamp for at

bevare cirkus som kulturinstitution, og det har i Cirkus Arena ført til, at en række datterselskaber har måttet lukke, da indtægten i enkelte sæsoner har været for lille ift. udgifterne, der er høje når et så stort setup skal ud og spille i løbet af en sæson.

DR havde i deres dokumentar regnet sammen, at Cirkus Arena i dag har en gæld på ca. 20 millioner kroner til Staten pga. selskabslukningerne. Et faktum som ikke er korrekt, idet selskaberne er lukkede, og gælden jvf. konkursloven ikke må blive betalt og jvf. forvaltningsret ej heller kan sammenblandes med den erstatningspligt, elefant-forbuddet medførte, og som dokumentaren omhandlede. De ca. 20 millioner skal derfor ses som en manglende skatte- og momsindtægt hen over årrækken. I alle selskaber er der ydermere også betalt skat og moms indtil sekundet, hvor kassen har været tom, og direktør Benny Berdinos konkurssager har tillige været for domsstolene, og alle gange er han blevet frikendt for alle anklager, hvilket DR ikke valgte at nævne i programmet.

I dokumentaren blev selve selskabskonstruktionen i Cirkus Arena derimod mistænkeliggjort. En konstruktion hvor et holdingselskab ejer alle bygninger, dyr, vogne og cirkusteltet, mens et driftsselskab lejer disse aktiver og står for den daglige drift. En klassisk selskabskonstruktion som anvendes i mange brancher for at risikominimere driftsudfordringernes indvirkning på virksomhedens fremtidige eksistens, hvilket der intet odiøst er i.

Særligt driftsselskabets leje af holdingselskabets aktiver blev mistænkeliggjort i dokumentaren. DR antydede ligefrem, at vi i Cirkus Arena havde flyttet midler i kraft af en uforholdsmæssig høj lejeafgift fra driftsselskabet til holdingselskabet for at berige os selv og dermed skabe et velpolstret holdingselskab. Det blev fremstillet som en skandale, men hvis DR havde gjort sig den ulejlighed at medtage holdingselskabets økonomiske situation, havde historien klinget anderledes. For der er ingen penge i holdingselskabet. I holdingselskabet er egenkapitalen negativ, hvilket kan ses af alle, hvis de foretager en søgning i CVR-registret.

Berdino Holding A/S havde, da det gik bedst før finanskrisen, en egenkapital på 10 millioner kroner. Publikumstallet og dermed billetindtægterne steg år for år i Cirkus Arena i takt med, at flere valgte os som kulturtilbud pga. gode forestillinger. Finanskrisen ramte først Cirkus Arena i 2009/2010. Fra 2010'erne havde det derfor været en bedre forretningsmæssig idé ikke at køre Danmark rundt og sætte hele egenkapitalen på 10 millioner over styr, for den forsvandt i disse år.

Cirkus er samtidig i hård konkurrence med en række andre kulturtilbud, hvoraf stort set samtlige konkurrenter modtager en form for statsstøtte, tilskud eller underskudsgaranti.

Da Kulturministeriet blev oprettet i 1961, hørte cirkus under Justitsministeriet, hvilket er en af årsagerne til, at genren faldt udenfor serien af støtteordninger, der i disse år blev udarbejdet for netop at sikre kulturen gunstige forhold og udvikling i erkendelsen af, at kultur og i særdeleshed den levende scenekunst næppe kan eksistere på de markedsvilkår, der gælder for mange industrielt fremstillede produkter. Derfor har man valgt at støtte disse kulturtilbud, som uden denne betydelige offentlige hjælp næppe ville eksistere med det nuværende kvalitetsniveau og i det eksisterende omfang. Kulturtilbud hvis billetpriser vi andre ikke-støttede samtidig er nødt til at matche, hvis vi skal have en chance for at blive et

attraktivt valg hos de danske kulturbrugere. Dette mener vi i cirkus er med til at skabe en ulige konkurrence.

Cirkus forblev i første omgang under Justitsministeriet frem til 1973, hvor cirkus fik en såkaldt: "Kulturministeriel Bevilling". Selvom det hed en bevilling fulgte der ikke penge med. Der var mere tale om et slags næringsbrev, der gav ret til at udøve omrejsende cirkus over hele Danmark. Da daværende kulturminister Jytte Hilden kom til i 1993, afskaffede hun denne bevilling, og ved den lejlighed kom cirkus igen til fuldt ud at høre under Justitsministeriet der administrerede forlystelses-bekendtgørelsen, som cirkus dengang var underlagt.

I 2016 med hjælp fra daværende kulturminister Bertel Haarder, kom cirkus endelig fuldt tilbage under Kulturministeriet, hvilket vi som branche havde kæmpet for i årevis, men der er stadig ikke fulgt en håndsrækning med.

Vi håber derfor, at cirkus fremover kan komme på lige fod med alle de andre genrer inden for vor kulturarv, og at der kan afsættes økonomiske midler til støtte for det omrejsende cirkus' eksistens og genrens fortsatte udvikling.

Cirkus har imidlertid flere lighedspunkter med teatret, når det gælder omkostningsstrukturen. Teater og cirkus er begge karakteriseret ved kun at eksistere i det levende møde mellem de udøvende kunstnere og publikum, og begge kræver relativt mange medarbejderes indsats, hver gang en forestilling opføres. Det indebærer et højt omkostningsniveau pr. forestilling, mens der kun er få indtægtskilder: billetsalg samt salg af kioskvarer og souvenirs.

Blandt cirkus' største udgifts- og afgiftsposter er lønninger, moms samt rejse- og transportomkostninger. Det koster at producere og bringe kulturen ud i hele landet fra Skagen til Bornholm - og til Nuuk - dag efter dag. I 2019 lå alene Cirkus Arenas rejse- og transportomkostninger på 3.637.926 kroner eksklusiv moms fordelt på:

Reparation, bilsyn og vedligeholdelse af vognpark:	1.105.558 kr.
Brændstof:	921.302 kr.
Forsikringer:	592.150 kr.
Bro over Storebælt:	66.000 kr.
Færge (Bornholm / Spodsbjerg / Tårs)	150.000 kr.
Fly (gæstespil i Grønland)	268.000 kr.
Leje af cirkuspladser	335.000 kr.
Reparation af pladser	47.500 kr.
Vand på cirkuspladser samt strøm hvor dette er muligt	152.416 kr.
<u>I alt eksklusiv moms</u>	<u>3.637.926 kr.</u>

Udgifter til lønninger er samtidig en af de største omkostninger. Disse fordelte sig i Cirkus Arena i 2019 på følgende måde:

Lønninger til teknisk personale	2.384.783 kr.
Artist-honorar	4.316.438 kr.
Administrativt personale	3.153.107 kr.
<u>I alt</u>	<u>9.854.328 kr.</u>

Som mange andre former for kulturelle ydelser er "produktionen" af en cirkusforestilling kendetegnet ved, at der betales moms af hovedindtægtskilden - billetsalget - mens den primære "råvare", som medgår til at fremstille "produktet" - dvs. arbejdskraften - ikke er momsbelagt. I lønninger er der således ingen moms, der kan modregnes den moms, cirkus skal betale til staten af billetindtægterne. Som følge heraf er momsen, der skal betales til staten, den næststørste udgiftspost på en turné.

Ser man på cirkusbranchens situation i Europa, er ovenstående udfordringer med stigende udgifter bl.a. blevet imødekommet ved netop at sænke momsen på cirkusbilletter. I Tyskland er momsen på cirkusbilletter således 9 %, mens den i Sverige kun er på 6 %. I Frankrig er den ligeledes på 6 %, hvis der er tale om cirkus til båndet musik. Er der levende orkester, er momsen sænket til 2 %.

En sådan differentieret momssats ville også lette de markedsmæssige vilkår for dansk cirkus betragteligt, præcis som den allerede har gjort for danske museer og zoologiske haver, som alle har fået momsfristaget deres billetindtægter. Ser man ud i Europa har 24 ud af 27 EU-lande tilsvarende helt eller delvist friholdt billetter til scenekunst for moms.

En sådan reduktion af momsen på cirkusbilletter vil samtidig modvirke, at billetpriserne skal stige yderligere og på den måde gavne publikum og publikumsinteressen.

I de sidste 10 år, hvor cirkusbranchen har haft det svært, har en væsentlig konkurrerende modspiller ydermere været Danmarks Radios *Cirkus Summarum* som netop begyndte i 2009. *Cirkus Summarum* som er et af de eneste steder, hvor Danmarks Radio giver børn mulighed for at opleve alle kanalens populære børneværter live. At Cirkus Summarum har en skattebetalt tv-station som indirekte medarrangør og dermed høster promovring gennem dette, sætter selvfølgelig sit præg hos alle andre i cirkusbranchen. Og det er en direkte årsag til, at flere cirkus er blevet tvunget til at lukke.

Samtidig er *Cirkus Summarum* det eneste cirkus, Danmarks Radio viser i sin sendeflade, hvilket er med til at ændre børns forståelse af cirkus som kulturform, da *Cirkus Summarum* ikke hyrer professionelle cirkusartister og i det hele taget ikke præsenterer sit publikum for artistkunst. En udvikling vi finder bekymrende, da vi i stigende grad begynder at opleve børn,

som forbinder cirkus mere med Onkel Reje fra Ramasjang, der slår en bøvs og laver dette til et cirkusnummer, end med artistdiscipliner.

De kommende år ligger der således en stor opgave i fortsat at brede cirkuskulturen mangfoldigt ud, så cirkus ikke forsvinder som kulturelt og kunstnerisk udtryk.

Et arbejde vi håber, at I vil være med til at sikre grobund for, da vi bestemt oplever, at publikum har appetit på cirkus som kulturtilbud.

I Cirkus Arena er de seneste sæsoner heldigvis gået bedre publikumsmæssigt, og inden COVID-19 lagde os ned, stod årets 2020-sæson, hvor vi skulle have fejret 65 års jubilæum, til at blive endnu bedre med et dobbelt så stort forsalg af billetter, end vi havde solgt ved forsalget sidste år. Men det er en satsning hver gang, cirkus drager på landevejen, og vi håber derfor, at I vil være med til at iværksætte tiltag som kan forbedre mulighederne for at bevare, udbrede og udvikle den danske cirkuskultur fremover.

På vegne af den danske cirkusbranche og med venlig hilsen
Benny Berdino
Cirkusdirektør i Cirkus Arena

Ønsker I at se en kort 6-minutters film, om Cirkus Arenas udvikling, kan den ses på følgende link: <https://youtu.be/41xHpg470eI>
Filmen stammer fra Cirkusmuseet i Hvidovre, som pt. har en særudstilling om Cirkus Arena.